

УДК 316.64:37.015.3

ЖАШТАРДЫ ҮЙ-БҮЛӨЛҮК ТУРМУШКА ДАЯРДООДО ПСИХОЛОГИЯЛЫК- ПЕДАГОГИКАЛЫК АСПЕКТИЛЕР

Акматова Чынара Арыкбаевна - ОшМПУ, п.и.к., доцент

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ МОЛОДЕЖИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ

Акматова Чынара Арыкбаевна - ОшГПУ, к.п.н., доцент

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE

Akmatova Chynara Arykbayevna - OshSPU, PhD, Associate Professor

Аннотация

Бул макалада азыркы жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун психологиялык-педагогикалык аспектилери: турмушка даярдоо проблемалары, аны өркүндөтүү жолдору каралды. Үй-бүлөлүк турмушка даярдоодо үй-бүлөнүн, билим берүү мекемелеринин жана коомдук уюмдардын ролу чоң экендиги белгиленди. Жаштардын үй-бүлө куруусунда алардын үй-бүлө, нике тууралуу түшүнүктөрү болуп, андагы укуктарды жана милдеттерди өздөштүргөн учурда гана алар толугу менен турмушка үй-бүлөлүк мамилелерди жөнгө салууга даяр боло алышары айкын болду. Ошондой эле жаштарга үй-бүлө деген өзүнчө чоң мамлекет экендигин таануу менен бирге, ошол мамлекетти сактап калуу үчүн кеңештер берилди жана турмушка даярдоонун психологиялык-педагогикалык программалары сунуш кылынды.

Негизги сөздөр: жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо, көйгөйлөр, өркүндөтүү жолдору, билим берүү мекемелери, коомдук уюмдар, даярдоо программалары,

Аннотация

В данной статье рассмотрены психолого-педагогические аспекты подготовки современной молодежи к семейной жизни: проблемы подготовки к жизни, пути ее совершенствования. Отмечена большая роль семьи, образовательных учреждений и общественных организаций в подготовке к семейной жизни. Стало ясно, что молодые люди могут быть готовы к полноценному браку и урегулированию семейных отношений только в том случае, если они будут иметь представление о семье, браке и усвоят права и обязанности в нем. Молодым людям также были даны советы по сохранению этого состояния и предложены психолого-педагогические программы подготовки к жизни, а также признание того, что семья-это отдельное большое государство.

Ключевые слова: подготовка молодежи к семейной жизни, проблемы, пути совершенствования, образовательные учреждения, общественные организации, программы подготовки,

Abstract

This article examines the psychological and pedagogical aspects of preparing modern youth for family life: the problems of preparing for life, ways to improve it. The great role of the family, educational institutions and public organizations in preparing for family life was noted. It became clear that young people can be ready for a full-fledged marriage and the settlement of family relations only if they have an idea about family, marriage and learn the rights and responsibilities in it. Young people were also given advice on how to preserve this condition and offered psychological and pedagogical programs to prepare for life, as well as recognition that the family is a separate large state.

Keywords: preparing young people for family life, problems, ways of improvement, educational institutions, public organizations, training programs,

Заманбап коом үй-бүлө институтуна таасир эткен олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болууда. Никелердин азайышы, ажырашуулардын көбөйүшү, толук эмес үй – бүлөлөрдүн көбөйүшү-бул маселелерге көңүл буруу керек. Бул көйгөйлөрдү чечүүдө жаштарды үй-бүлөлүк жашоого даярдоо өзгөчө роль ойнойт.

Азыркы коомдо жаштарды үй-бүлөлүк жашоого даярдоо эң маанилүү милдеттердин бири болуп саналат. Үй – бүлө-бул коомдун негизи, ал канчалык бекем жана бактылуу болоорунан бүтүндөй коомдун бакубаттуулугу көз каранды. Психологикалык ыкмалар жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоодо маанилүү роль ойнойт. Алар жаштарга үй-бүлөнүн жана никенин баалуулугун түшүнүүгө; үй-бүлөлүк жашоо үчүн зарыл болгон билимдерди, көндүмдөрдү өнүктүрүүгө; үй-бүлөлүк ролдор жана милдеттер жөнүндө туура идеяларды калыптандырууга жол көрсөтөт.

Жаштарды үй-бүлөлүк жашоого даярдоодо көптөгөн психологиялык-педагогикалык ыкмалар бар.

1. Маалыматтык мамиле: Жаштарга үй-бүлөлүк мамилелер, нике психологиясы, балдарды тарбиялоо жөнүндө маалымат берүү. Үй-бүлөлүк жашоого даярдоо боюнча лекциялар, семинарлар, тренингдер, курстар, өткөрүү.
2. Инсанга багытталган мамиле: Ийгиликтүү үй-бүлөлүк жашоо үчүн зарыл болгон жаштардын инсандык сапаттарын өнүктүрүү. Коммуникация көндүмдөрү, көйгөйлөрдү чечүү көндүмдөрү, өзүн өзү башкара билүү, эмпатия.
3. Системалык мамиле: Үй-бүлөнү система катары кароо, анын иштешинин мыйзам ченемдүүлүктөрүн изилдөө. Жубайлардын, ата-энелердин жана балдардын ортосундагы мамилелер, үй-бүлөлүк чыр-чатактарды чечүү.
4. Ишмердик мамиле: Жаштарды үй-бүлөлүк жашоого даярдоого багытталган ар кандай иш-чараларга тартуу. Үй-бүлөлүк клубдар, тренингдер, оюндар [2;34].

Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун натыйжалуулугу ар кандай психологиялык-педагогикалык ыкмаларды комплекстүү колдонуудан көз каранды.

- Үй-бүлө: ата-энелер балдарына үй-бүлө жана нике баалуулуктарын үйрөтүп, аларды бири-бирин сүйүүгө жана урматтоого үйрөтүшү керек.
- Билим берүү мекемелери: мектептер, ЖОЖдор өздөрүнүн окуу программаларына үй-бүлөлүк жашоого даярдоо боюнча курстарды киргизүүгө тийиш.
- Коомдук уюмдар: жаштар клубдары, үй-бүлө борборлору жаштарга консультацияларды, тренингдерди жана жардамдын башка түрлөрүн берүүгө тийиш.

Демек, жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоодо психологиялык-педагогикалык ыкмалар маанилүү роль ойной тургандыгын белгилей кетүү зарыл. Ар кандай ыкмаларды комплекстүү колдонуу жаштарга бекем жана бактылуу үй-бүлө куруу үчүн зарыл болгон билимдерди, көндүмдөрдү калыптандырууга мүмкүндүк берет.

Азыркы коомдогу жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун көйгөйлөрү:

1. Үй-бүлө баалуулугунун төмөндүгү: Үй-бүлөнүн кадыр-баркынын төмөндөшү, ажырашуулардын санынын өсүшү, нике-үй-бүлөлүк мамилелердин альтернативдүү формаларынын жайылышы. Жаштардын үй-бүлө курууда жашоонун баалуулугун жана маңызын түшүнбөстүктөрү.
2. Үй-бүлөлүк мамилелер жөнүндө маалымдуулуктун жоктугу: Үй-бүлө жана нике психологиясы, балдарды тарбиялоо ыкмалары жөнүндө билимдин жетишсиздиги. Жаштардын үй-бүлөлүк жашоодо пайда болгон көйгөйлөрдү чечүүгө даяр эместиги.

3. Турмуш-тиричиликтин кыйынчылыктарына даяр эместик: Үй чарбасын жүргүзө албоо, бюджетти бөлүштүрүү, тиричилик көйгөйлөрүн чечүү боюнча түшүнүктөрдүн жетишсиздиги. Жаштардын чогуу жашоого жана милдеттерди бөлүштүрүүгө даяр эместиги.

4. Инфантилизм: Жоопкерчиликти алгысы келбөө, ата-энеден көз карандылыкка умтулуу. Жаштардын өз алдынча жашоого жана чечимдерди кабыл алууга даяр эместиги.

5. Медианын таасири: Салттуу эмес үй-бүлөлүк баалуулуктарды пропагандалоо, үй-бүлөлүк мамилелерге бурмаланган көз караш. ММКлар дайыма эле жаштарда үй-бүлө жана нике тууралуу туура идеяларды түзө бербегендигин эске алышпагандыгы.

6. Экономикалык кыйынчылыктар: Турак жайдын жетишсиздиги, жашоо деңгээлинин төмөндүгү, жумушсуздук. Экономикалык кыйынчылыктар үй-бүлө курууга жана балалуу болууга тоскоол болушу мүмкүн.

7. Мамлекеттик колдоонун жетишсиздиги: Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо программаларынын жетишсиз каржыланышы, жеткиликтүү консультациялардын жана тренингдердин жоктугу. Мамлекеттин жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоого дайыма эле тийиштүү көңүл бөлбөгөндүгү [1,78].

Демек жогорудагы көйгөйлөрдү чечүү үчүн атайын программаларды түзүү талап кылынат. Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун конкреттүү психологиялык-педагогикалык программалары:

1. "Сенин үй-бүлөң" программасы.

Максаты: жаштарда үй-бүлө жана нике баалуулуктарын калыптандыруу, бекем үй-бүлөлүк мамилелерди куруу көндүмдөрүн өнүктүрүү.

Мазмуну: Үй-бүлө жана нике психологиясы боюнча лекциялар, Коммуникативдик көндүмдөр боюнча тренингдер, Ролдук оюндар, Үй-бүлөлүк кеңеш.

Күтүлүүчү натыйжалар:

- Үй-бүлөлүк мамилелер тууралуу билим деңгээлин жогорулатат;
- Үй-бүлөлүк көйгөйлөрдү чечүү көндүмдөрүн өнүктүрүшөт;
- Үй-бүлөлүк мамилелерди чындоону үйрөнүшөт.

2. "Никеге даярсыңбы?" программасы.

Максаты: жаштарды никеге даярдоо, үй-бүлө курууга жоопкерчиликтүү мамилени калыптандыруу.

Мазмуну: Никенин укуктук аспектилери боюнча лекциялар; үй-бүлөдө каржылык пландоо боюнча тренингдер; балдарды тарбиялоо боюнча семинарлар.

Күтүлүүчү натыйжалар:

- Жаштардын никеге болгон даярдыктары жогорулайт;
- Ажырашуулардын саны азаят;
- Үй-бүлөлүк жашоонун сапаты көтөрүлөт.

3. "Болочок ата-энелер үчүн мектеп" программасы.

Максаты: жаштарды ата-эне болууга даярдоо, балдарды тарбиялоонун көндүмдөрүн калыптандыруу.

Мазмуну: Балдардын курактык психологиясы боюнча лекциялар; ата-энелердин көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча тренингдер; топтук консультациялар.

Күтүлүүчү натыйжалары:

- Балдарга карата зомбулуктун азайышын өздөштүрүшөт;
- Ата-энелердин компетенттүүлүгүн жогорулатышат,
- Бала-ата-энелик мамилелерди жакшыртууну үйрөнүшөт [3,18].

Бул программалардан тышкары, жаштарды үй-бүлөлүк жашоого даярдоо үчүн колдонула турган көптөгөн башка программалар бар. Мындай программалар илимий жактан негизделген жана жаштар үчүн жеткиликтүү болушу маанилүү.

Жаштар үй-бүлөлүк жашоого даярданууда көптөгөн кыйынчылыктарга дуушар болушат: үй – бүлөнүн баалуулугунун деңгээлинин төмөндүгү, үй-бүлөлүк мамилелерди билбегендиги, турмуш-тиричиликтеги кыйынчылыктарга даяр эместиги. Бул көйгөйлөрдү чечүү үчүн жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо системасын өркүндөтүү зарыл:

1. Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун комплекстүү программаларын түзүү: бул программалар үй-бүлөлүк жашоонун ар кандай аспектилери боюнча лекцияларды, тренингдерди, семинарларды, консультацияларды камтышы керек: үй-бүлө жана нике психологиясы, балдарды тарбиялоо, үй чарбасын башкаруу, тиричилик көйгөйлөрүн чечүү.

2. Үй-бүлөнүн баалуулугун жогорулатуу: үй-бүлө жана нике баалуулуктарын жайылтуучу маалыматтык кампанияларды жүргүзүү. Жаштардын үй-бүлөлүк жашоого болгон позитивдүү мамилесин калыптандырышы керек.

3. Жаш үй-бүлөлөргө мамлекеттик колдоо көрсөтүү: Мамлекет жаш үй-бүлөлөргө каржылык, турак жай жана социалдык колдоо көрсөтүшү керек. Бул жаштарга бекем жана бактылуу үй-бүлө курууга жардам берет.

4. Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо процессине үй-бүлөнү, билим берүү мекемелерин жана коомдук уюмдарды тартуу: Ата-энелер балдарына үй-бүлө жана нике баалуулуктарын үйрөтүп, бири-бирин сүйүүгө жана урматтоого үйрөтүшү керек. Билим берүү мекемелери окуу программаларына үй-бүлөлүк жашоого даярдануу боюнча курстарды киргизиши керек. Коомдук уюмдар жаштарга консультацияларды, тренингдерди жана жардамдын башка түрлөрүн бериши керек.

5. Жаш үй-бүлөлөргө консультация берүү жана колдоо системасын өнүктүрүү: Жаш үй-бүлөлөр психологдордун, педагогдордун, социалдык кызматкерлердин квалификациялуу жардамына ээ болушу керек. Бул аларга үй-бүлөлүк жашоодо болуп жаткан көйгөйлөрдү чечүүгө жардам берет [4:67].

Ушундай көйгөйлөрдүн алдын алуу же болтурбай коюу үчүн, ата-энелерге, билим берүү мекемелеринин тарбиячыларына жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоодо төмөнкү сунуштарды беребиз:

- Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун психологиялык-педагогикалык аспектилери жөнүндө билимдин теориялык деңгээлин жогорулатуу.
- Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча методикалык сунуштарды иштеп чыгуу.
- Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча билим берүү мекемелеринин жана социалдык институттардын ишинин натыйжалуулугун жогорулатуу.

Корутунду. Жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо - мамлекеттик деңгээлде чечилиши керек болгон маанилүү маселе. Натыйжалуу психологиялык-педагогикалык программаларды түзүү жана аны ишке ашыруу жаштарга бекем жана бактылуу үй-бүлөлөрдү түзүүгө мүмкүндүк берет жана жалпы коомдун бакубаттуулугуна өбөлгө түзөт. Жаштарды үй-бүлөлүк жашоого даярдоону жакшыртуу-бул узак мөөнөттүү жана комплекстүү милдет.

Бирок анын чечими үй-бүлөлүк жашоонун сапатын жогорулатууга, үй-бүлө институтун бекемдөөгө, коомду бакубат кылууга мүмкүндүк берет. Бардык кызыкдар тараптар – мамлекет, үй – бүлө, билим берүү мекемелери, коомдук уюмдар-бул милдетти чечүү үчүн өз аракеттерин бириктириши маанилүү.

Колдонулган адабияттар:

1. Абраменкова В. В. Психолого-педагогическая подготовка молодежи к семейной жизни: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. М., 2004.
2. Антонов А. И., Сорокин С. А. Семья в современном обществе. М.: Просвещение, 2005.
3. Бойко В. И. Психология семьи и брака. М.: Академия, 2003.
4. Мудрик А. В. Социальная педагогика. М.: Академия, 2003.